

MET OF ZONDER PAPIEREN: EEN GEZIN IS EEN GEZIN!

Inleiding

De ORBIT/AMOS campagne vertrekt dit jaar van een sterke, gemeenschappelijke ervaring. De meesten onder ons herkennen en erkennen dat het behoren tot een gezin een belangrijke meerwaarde is. Het is de plek die, als alles goed gaat, veiligheid en geborgenheid geeft. Beide, aan de volwassenen en aan de kinderen die er in opgroeien. Het is 'het nest' van waaruit ze de wereld kunnen verkennen. Een ankerpunt en een veilige haven in goede en kwade dagen.

Het is niet voor niks dat het recht op gezinsleven ingeschreven staat in artikel 22 van onze grondwet.¹

Toch is dat recht niet voor elk gezin evident. Het is het niet voor vele burgers, maar zeker ook voor mensen met een migratiegeschiedenis en voor degenen die nu door migratie of vlucht in België aankomen.

Een paar recente voorbeelden:

- de regels voor gezinshereniging zijn de afgelopen jaren alsmäär strenger geworden en sommigen dromen al van nieuwe voorstellen om rechten in te perken.
- in de opvang van asielzoekers ontbreekt het aan aangepaste opvangplaatsen voor gezinnen.
- vooral vaders zonder wettig verblijf worden regelmatig overgebracht naar een gesloten centrum, terwijl moeder en kinderen in een terugkeewoning verblijven.
- soms wordt één gezinslid uitgewezen, terwijl de rest van het gezin gebroken achterblijft... .

• ¹ *Art.22:* ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privéleven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald.

Het zijn maar enkele voorbeelden die ons regelmatig bereiken. Concrete verhalen uit het ORBIT/AMOS netwerk die aan de basis liggen van onze keuze om nu campagne te voeren rond het recht op een gezinsleven.

Wat bedoelen we met 'gezin' in deze campagne?

ORBIT/AMOS verstaat onder een gezin: alle samenlevingsverbanden waarbij:

- een koppel (man/vrouw, man/man of vrouw/vrouw) feitelijk of officieel samenwoont of gehuwd is, met of zonder kinderen.
- alleenstaande ouders met kinderen.
- gezinnen die omwille van een omgangsregeling slechts een deel van de tijd samenleven.

De kinderen die ten laste zijn van hun ouder(s) of pleegouders, beschouwen we tot hun 25 jaar als gezinsleden.

Voor ORBIT/AMOS is een gezin een gezin. Het recht op gezinsleven moet altijd en overall gerespecteerd worden. Het biedt aan kinderen mét of zonder papieren een onmisbare veilige haven om op te groeien. En of het nu gaat om een koppel mét of zonder papieren, de liefde of de verbondenheid is bij beiden even groot en te respecteren. Het recht op gezinsleven is belangrijk voor iedereen: voor Belgen, voor EU of niet-EU-burgers, voor mensen mét of zonder wettig verblijf. Het respecteren van het recht op een gezinsleven is in het belang van het kind.

Voor wie vragen we met deze campagne aandacht?

ORBIT/AMOS wil met deze campagne over het recht op gezinsleven vooral aandacht vragen voor:

- een gezinsvriendelijke opvang voor alle gezinnen.
- een menswaardige benadering van de gezinshereniging en extra inzet voor het opsporen van familieleden door middel van tracing.
- een volwaardig recht op gezinsleven bij uitwijzing.

Wat stellen we vast? Wat is de gewenste aanpak?

Naar een gezinsvriendelijke, aangepaste en permanente opvang en onderdak.

Gezinnen in de pre-opvang

Wie bescherming vraagt in België, moet zich laten registreren als asielzoeker bij de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). DVZ registreert sinds kort een maximum aantal asielzoekers per dag in haar centrale dienst in Brussel. Wie op die eerste

aanmeldingsdag niet aan de beurt komt, krijgt een document om zich op een latere datum opnieuw aan te dienen. Gezinnen met kinderen en niet-begeleide minderjarigen krijgen in principe voorrang. Recent moesten mensen tot acht dagen wachten vooraleer ze officieel geregistreerd werden.

Het heeft veel tijd in beslag genomen vooraleer de overheid voor deze groep wachtenden een pre-opvang op poten zette. Vandaar het tentenkamp in het Maximiliaanpark tegenover DVZ. Bij dat tentenkamp sloten zich ook andere groepen aan. Mensen zonder wettig verblijf en daklozen die ook te kampen hadden met opvangnoden.

ORBIT/AMOS is blij dat de overheid nu eindelijk pre-opvangplaatsen heeft gecreëerd in het WTC III gebouw voor de piekmomenten. Volgens Europese richtlijnen moeten asielzoekers binnen de drie dagen na aankomst in een lidstaat asiel kunnen aanvragen. Het is onaanvaardbaar als die termijn niet wordt gerespecteerd. Veel heeft te maken met de wijze waarop de eerste registratie van asielzoekers in België is georganiseerd. De federale overheid blijft zweren bij een centrale aanpak en creëert daardoor zelf een flessenhals.

ORBIT/AMOS stelt voor dat:

- (1) iedereen die een re-convocatie kreeg, in de pre-opvang terecht kan voor een menswaardige dag- en nachtopvang inclusief de nodige psychosociale en juridische bijstand. Voor asielzoekers die in het weekend of 's nachts aankomen en die zich niet meteen kunnen aanmelden bij DVZ, moet eveneens in dergelijke opvang worden voorzien.**
- (2) De registraties bij DVZ sneller gebeuren en dat de overheid zich houdt aan de termijnen van de Europese richtlijn. Er wordt daarom best geïnvesteerd in een decentrale registratie gespreid over drie steden in de drie Belgische gewesten. Zodoende kan ook op piekmomenten van meer asielzoekers voorzien worden in opvang in de directe omgeving.**
- (3) maximaal wordt ingezet op onderdak voor iedereen die in België genoodzaakt is in openlucht te overnachten. Ook niet-asielzoekers hebben recht op onderdak in elk seizoen.**

Gezinnen in asielcentra

Het afgelopen jaar werden heel wat kleinschalige opvangplaatsen voor asielzoekers afgebouwd. De federale regering trok voluit de kaart van de grootschalige opvang. Een dure keuze die bovendien kwaliteitsvolle opvang in de weg lijkt te staan. Grootschalige centra maken een normaal gezinsleven zo goed als onmogelijk.

Een getuigenis:

“Een gezin met drie kinderen krijgt een piepklein kamertje toebedeeld. Er staan twee stapelbedden, een ijzeren kast, nog een bed, een tafel en vijf stoelen en een ijskastje samengepropt. De veel te kleine kamer is de enige privéruimte voor dit gezin van vijf mensen. Zelf koken is onmogelijk. Voor het eten worden ze, net als de 295 andere bewoners van het centrum, in de refter verwacht.

Er is geen plek waar de schoolgaande kinderen rustig hun huiswerk kunnen maken. Geen kamer waar moeder en vader intimiteit kunnen delen. Geen eigen badkamer of WC. De rol toiletpapier staat bovenop de kast en moet meegenomen worden naar de gemeenschappelijke toiletten.

In de gang van het woonblok hangt een vuil vitrinekastje met daarin het programma van een uitstap in oktober 2012.

Dit gezin verbleef gedurende acht maanden in dit opvangcentrum. Een ander gezin in datzelfde centrum zit er al tweeënhalf jaar.

Moeders klagen dat ze hun kinderen niet alleen durven laten buitenspelen. Ze vertellen dat er veel gevochten wordt. Zoveel mensen in onzekerheid dicht op elkaar die niet eens verstaan wat er gezegd wordt, zorgt voor spanningen. De moeders zeggen dat ze hun jongste meisjes angstvallig in de gaten houden, omdat er ook veel seksuele onveiligheid heerst.

Dit verhaal dateert van begin juli 2015 en speelt zich af in een groot opvangcentrum van Fedasil. Ondertussen werden op elk vrij stukje groen, tenten bijgezet waar telkens zes personen in worden ondergebracht. De grotere instroom van asielzoekers maakt dat de overheid op zoek moet gaan naar extra opvangcapaciteit, wat er vaak voor zorgt dat de kwaliteit van de opvang geen eerste prioriteit meer is.

Naast deze groep asielzoekers die 'te voet' aankomen, zijn er ook gezinnen die na een vliegreis landen op de luchthaven Brussel Nationaal. Zij worden in eerste instantie opgevangen in het transitcentrum 'De Caricole' in Steenokkerzeel. Dit is een gesloten opvangcentrum waar asielzoekers de uitslag van hun aanvraag moeten afwachten.

ORBIT/AMOS pleit ervoor dat:

- (4) asielzoekers de kans krijgen om in aangepaste opvangplaatsen en in gezinsverband het resultaat van hun asielaanvraag af te wachten. Hun zelfstandigheid en privéleven dient daarbij maximaal gegarandeerd te worden. Kleinschalige opvang is daarvoor de beste optie.**

(5) Ook als het aantal asielzoekers toeneemt en er dus meer opvangplaatsen nodig zijn, moeten de kwaliteit én de sociale begeleiding gegarandeerd worden. Het gaat over bed-bad-brood- én psychosociale, medische en juridische begeleiding. ORBIT pleit voor een permanente monitoring van de kwaliteit en een tweejaarlijks onderzoek in alle geledingen van de opvang door een onafhankelijke instantie.

(6) Voor ORBIT/AMOS is het onaanvaardbaar dat kinderen worden opgesloten. Wie asiel aanvraagt in België, of dat nu op de luchthaven gebeurt of op een andere plek, moet de behandeling van de aanvraag altijd in vrijheid kunnen afwachten in een open opvangstructuur.

Noodopvang van gezinnen zonder wettig verblijf

Tijdens de periode van de georganiseerde winteropvang (1/11-30/3) blijft de deur van vele opvangcentra gesloten voor mensen zonder wettig verblijf. Zeker voor gezinnen zonder papieren. Als je als bezorgde burger of hulpverlener een gezin zonder papieren dolend op straat ontmoet, dan is het bijna onmogelijk om in het officiële opvangcircuit een noodoplossing te vinden. Voor gezinnen blijven de deuren nog vaker dicht.

Daar waar dat wel kan, blijkt de noodopvang niet ingericht te zijn voor het onthaal van gezinnen. De toegang tot de opvang start bijv. om 21u, gezinnen hebben er vaak geen aparte slaapruiimte, soms mogen de vrouw en de kinderen overnachten, maar de vader niet,...

Bed-bad-brood is een minimum voor iedereen in onze welvaartsstaat. Het mag voor niemand dode letter blijven. Zeker niet voor kinderen in opvangnood.

(7) ORBIT/AMOS wil dat er in alle seizoenen voldoende opvangplaatsen zijn mét aangepaste faciliteiten voor gezinnen met of zonder papieren.

Minderjarigen zonder wettig verblijf hebben – samen met hun gezin - wettelijk recht op opvang, maar...

Volgens de Belgische opvangwet hebben minderjarigen zonder wettig verblijf recht op opvang met hun gezin, als hun ouders niet in staat zijn in hun onderhoud te voorzien (12/01/2007).

Op 29 maart 2013 sloot Fedasil een akkoord met de Dienst Vreemdelingenzaken dat bepaalt dat gezinnen met kinderen zonder wettig verblijf opgevangen worden in het Open terugkeercentrum van Holsbeek. Dat was concreet zo vanaf mei 2013. Tijdens die opvang moet ook gewerkt worden aan een toekomstoriëntering, waaronder de piste van de vrijwillige terugkeer. Indien er geen oplossing voor het

onwettig verblijf uit de bus komt, worden gezinnen overgebracht naar terugkeerwoningen. In de praktijk bleek dat veel gezinnen – uit angst – de opvang verlieten.

Het akkoord tussen Fedasil en de Dienst Vreemdelingenzaken werd deels geannuleerd door de Raad van State² (23/04/2015). De Raad van State stelt dat de opvang niet beperkt mag worden tot 30 dagen, of de periode die aan het gezin wordt gegund om een alternatief uit te werken voor hun onwettig verblijf.

Ondertussen werd het Open Terugkeercentrum van Holsbeek gesloten. Zogenaamd omdat het personeel nodig was om in te zetten in de gesloten centra. Tot op vandaag is er geen alternatief, behalve dat de gezinnen worden doorverwezen naar de terugkeerwoningen, waar geen sprake meer is van begeleiding door maatschappelijk assistenten maar door terugkeerambtenaren van de Dienst Vreemdelingenzaken.

Het is voor veel gezinnen zonder wettig verblijf ontzettend moeilijk om de opvang (terug) binnen te geraken. De regel is dat je je moet aanmelden bij het OCMW waar je verblijft. Dat OCMW onderzoekt de behoefte. Dat onderzoek kan een paar weken in beslag nemen. Vervolgens heeft Fedasil ook nog drie weken de tijd om een opvangplaats aan te bieden. Intussen blijven bij de meeste noodopvanginitiatieven de deuren gesloten voor mensen zonder wettig verblijf.

België werd in juli 2015 nog veroordeeld door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens tot het betalen van een forse schadevergoeding omdat ze een Servische familie een maand lang in extreme armoede op straat lieten leven. Het werd dan door de overheid afgedaan als een feit uit het verleden. Dat dit geen alleenstaand geval betreft en geen feit uit het verleden is, ervaren de vele vrijwilligers die werken met gezinnen zonder wettig verblijf tot op vandaag.

Bovendien lijken procedures erop gemaakt om mensen zo lang mogelijk uit de opvang te weren.

Dat is ook zo bij gezinnen die een tweede (of derde...) asielaanvraag indienen. Ook daar valt er vaak een gat in de opvang, terwijl het gaat over gezinnen die wettig in het land verblijven. Deze gezinnen hebben pas recht op opvang van zodra de tweede aanvraag ontvankelijk wordt verklaard. Dat kan enige weken duren. In tussentijd komen een aantal asielzoekers-gezinnen die - wij herhalen het - wettig in ons land verblijven, op straat te staan. Dat heeft ook gevolgen voor hun asielprocedure. Want sommige gezinnen vallen zonder een vaste huisvesting ook zonder adres. Hoe kom je dan te weten wanneer je interview zal plaatsvinden?

²Arrest nr. 230.947 van de Raad van State

(8) ORBIT/AMOS pleit ervoor dat minderjarigen en hun gezinnen die opvang vragen, die ook onmiddellijk krijgen. Noch gezinnen met kinderen die een nieuwe asielaanvraag indienen, noch zij die definitief uitgeprocedeerd zijn, mogen zonder alternatief op straat gezet worden. Voor deze groep is een behoeffigheidsonderzoek door een OCMW niet nodig.

(9) Voor de gezinnen met kinderen die nu nog geen opvang hebben, primeren de kinderrechten en wordt meteen in noodopvang voorzien door een OCMW.

Gezinshereniging

Het federale parlement heeft de wet op de gezinshereniging in de vorige legislatuur verstrengd. Er werden extra voorwaarden gekoppeld aan de mogelijkheid om in België te verblijven - met of als - een niet-Belgische partner.

ORBIT stelt vast dat kwetsbare mensen hun recht op gezinsleven niet meer kunnen doen gelden. Ze hebben een te laag inkomen, een te kleine of onaangepaste woning, of de combinatie van beide. De hele procedure tot gezinshereniging is een dure zaak. Sinds 2015 moet ook een retributie van 160 euro worden betaald om een aanvraag tot gezinshereniging te doen. Behalve de retributie die aan de Belgische overheid betaald moet worden, zijn er nog dure en vaak gevaarlijke reizen nodig naar een Belgische ambassade of consulaat. Vaak duurt de behandeling van de aanvraag erg lang en moeten mensen verschillende keren terugkomen. Het DNA-onderzoek dat door de Dienst Vreemdelingenzaken regelmatig wordt gevraagd om zeker te zijn van familiebanden, moet door de betrokkenen zelf betaald worden.

In Wallonië kunnen mensen een renteloze lening aangaan via Credelbank om die kosten te betalen. In Vlaanderen is dat niet het geval.

ORBIT/AMOS stelt zich vragen bij de extra voorwaarden voor gezinshereniging. Mag het recht op gezinsleven afhankelijk worden gemaakt van een prijskaartje? Voor de zwaksten zijn die financiële eisen een echt struikelblok. Maar ook voor partners die wel beschikken over meer inkomen, is het vinden van een betaalbare woning geen sinecure. Hun herkomst of huidskleur zijn voor privé-eigenaars vaak een grond van weigering om een huurcontract af te sluiten. Ook zij komen terecht in huurwoningen die hun prijs niet waard zijn en onaangepast zijn voor een gezinsleven.

Voor erkende vluchtelingen zijn de voorwaarden voor gezinshereniging minder streng. Daar stelt zich echter het probleem dat de gezinshereniging moet worden aangevraagd binnen één jaar na de erkenning als vluchteling.

Deze termijn is in de praktijk vaak niet haalbaar. Vluchtelingen zijn niet of slecht geïnformeerd over de mogelijkheden en voorwaarden tot gezinshereniging. De informatie over de procedure voor gezinshereniging wordt niet standaard meegedeeld tijdens de asielpcedure, in tegenstelling tot die over vrijwillige

terugkeer. Bovendien is het voor de gezinsleden die willen overkomen, vaak heel moeilijk en gevaarlijk om aan de nodige documenten te geraken. Ze moeten daarvoor immers een ambassade of consulaat kunnen bereiken.

Binnen een aantal regeringspartijen gingen de voorbije weken stemmen op om de soepeler regeling voor gezinshereniging bij erkende vluchtelingen te verstrengen door de aanvraagtermijn sterk in te korten. Dit zou totaal onhaalbaar geweest zijn en een aantasting van het recht op gezinsleven. We moeten de vraag durven stellen wie beter wordt van het feit dat leden van eenzelfde gezin 'uit elkaar gehaald' moeten leven? Nieuwkomers gaan echt niet 'beter functioneren of sneller integreren' als ze hun partner en/of kinderen moeten missen, integendeel.

ORBIT/AMOS stelt voor dat:

- (10) alle asielzoekers tijdens hun asielprocedure informatie over gezinshereniging krijgen, zodat al aan de voorbereiding ervan kan worden gewerkt.**
- (11) de erkende vluchtelingen die binnen het jaar na de erkenning lieten registreren dat ze willen overgaan tot gezinshereniging, vervolgens vijf jaar de tijd krijgen om de aanvraag ook effectief en op een veilige en volledige manier in te dienen.**
- (12) voor landen waar geen Belgische ambassade of consulaat is of in conflictgebieden de aanvraag door de gezinsleden die in het buitenland verblijven, best schriftelijk kan worden ingediend. Dit bespaart mensen onnodig en gevaarlijk reizen.**
- (13) ook meerderjarige kinderen die ten laste zijn van hun ouders tot gezinshereniging kunnen overgaan. Indien dit niet kan, moeten er veel vlotter humanitaire visa worden uitgereikt die kunnen vermijden dat deze jonge mensen in de handen van mensensmokkelaars terechtkomen.**
- (14) de retributie die moet betaald worden voor de aanvraag van gezinshereniging wordt afgeschaft. Het betaamt niet dat mensen moeten betalen om als gezin te mogen samen zijn.**
- (15) zoals het in Wallonië bestaat, ook in Vlaanderen renteloze leningen zouden gegeven worden aan mensen die kosten moeten maken om tot gezinshereniging te kunnen overgaan.**

Tracing

Veel migranten en vluchtelingen verliezen bij het vertrek of tijdens de reis contact met hun familie. De onzekerheid over het lot van hun familieleden is vaak ondraaglijk. Het Rode Kruis beschikt over een dienst 'Tracing' waar mensen terecht kunnen om hun familieleden terug te vinden. ORBIT/AMOS is blij dat het Rode Kruis deze dienst levert.

Het Rode Kruis is vaak erg afhankelijk van lokale overheden om informatie te verzamelen over de op te sporen familieleden. Dat is voor een aantal mensen zeker een struikelblok. Denk bijvoorbeeld aan erkende vluchtelingen die omwille van problemen met hun overheid of lokale machtsgroepen hun land zijn ontvlucht.

In deze hoogtechnologische tijd en vooruitgang in communicatiemogelijkheden zou moeten nagedacht worden over nieuwe methodieken en technologieën om het contact voor meer families te herstellen.

- (16) ORBIT stelt voor om – met steun van de overheid en participatie van ervaringsdeskundigen en NGO's – een denktank op te richten om de tracingmethodieken te versterken en de capaciteit van de tracingdiensten uit te breiden.**

Recht op gezinsleven, ook op het moment van uitwijzing

Laat ons deze kwestie inleiden met een geanonimiseerd verhaal, ons aangebracht door een vrijwilliger uit het ORBIT/AMOS-netwerk.

“Mr X is een Roma, geboren in Kosovo. Hij is vader van 7 kinderen. Het rapport 2013 van speciale UNO-gezant gepubliceerd in 2014 toont aan in welke lamentabele omstandigheden Roma, zowel in Kosovo als in Servië, moeten overleven. Mijnheer X vluchtte om die reden 5 jaar geleden met zijn gezin naar België. Hun asielaanvraag en beroep tegen een negatieve beslissing mondden uit in een bevel om het grondgebied te verlaten. Vermits hij niet legaal mocht werken en geen steun meer kreeg van het OCMW, probeerde hij te overleven door middel van zwartwerk. Hij wil geen diefstallen plegen of zijn vrouw en zijn dochters dwingen tot sekswerk. Dat strookt niet met zijn waardenpatroon.

Eind januari van 2015 wordt hij per ongeluk opgepakt in Mechelen. Hij wordt overgebracht en opgesloten in het gesloten centrum 'De Refuge' in Brugge. Ik heb een aantal keren telefonisch contact met hem en zijn advocaat. Eind februari wordt hij naar Zaventem gebracht om naar Servië(?) teruggevlogen te worden. Hij weigert op het vliegtuig te stappen en wordt terug naar De Refuge gebracht. Zijn advocaat tekent beroep aan tegen zijn opsluiting maar zonder resultaat. Einde maart probeer ik hemzelf en zijn advocaat op te bellen. Ik krijg geen contact. Uiteindelijk contacteer ik het gesloten centrum. Daar verneem ik dat Mr X al op 26 maart gerepatriëerd was. Ik weet niet of het naar Kosovo of Servië is. De hele tijd is de

Dienst Vreemdelingenzaken perfect op de hoogte van het feit dat meneer X een vrouw en kinderen heeft die in België verblijven. Zij blijven nu verweesd achter. Niemand weet waar ze nu zijn."

Dit is geen alleenstaand geval. Er werd ons al verschillende, gelijkaardige situaties gesignaleerd over mensen die effectief worden gerepatriëerd terwijl hun gezinsleden achterblijven.

Vóór de effectieve uitwijzing worden gezinnen vaak onder administratieve detentie geplaatst in terugkeerwoningen. In bepaalde omstandigheden wordt het gezin zelfs om administratieve redenen bewust gescheiden en wordt één meerderjarig lid van het gezin in een gesloten centrum vastgehouden tot op het moment van uitwijzing.

Er zijn organisaties uit het middenveld (JRS, Caritas, e.a.) die bezoeken afleggen in de gesloten centra en de terugkeerwoningen en de omstandigheden aldaar monitoren. Hun mandaat, middelen en mogelijkheden zijn echter beperkt. Om proactief te werk te gaan is het noodzakelijk dat België het OPCAT-protocol (Optional Protocol to the Convention Against Torture), reeds ondertekend in 2005, ook ratificeert. Eén van de doelstellingen van het protocol is de oprichting van een Nationaal Preventie Mechanisme, waardoor regelmatige, onafhankelijke bezoeken aan detentiecentra mogelijk zijn om foltering, wrede en/of inhumane behandeling te voorkomen. Dit zou een versterking betekenen van de organisaties die nu al bezoeken afleggen aan de gesloten centra en de terugkeerwoningen (bijvoorbeeld: Jesuit Refugee Service, Caritas,...).

(17) ORBIT/AMOS vindt het ontoelaatbaar een gezin in het kader van een uitwijzing of repatriëring te scheiden. In plaats daarvan moet samen met het gezin gezocht worden naar een duurzaam toekomstperspectief. De overheid doet er best aan NGO's te ondersteunen om de toekomstoriëntering te begeleiden. Ook de voorbereiding en uitvoering van de vrijwillige terugkeer wordt best volledig aan NGO's toevertrouwd.

(18) België doet er goed aan het 'OPCAT-protocol' (Optional Protocol to the Convention Against Torture) te ratificeren.